

ANMÄLAN OM MISSFÖRHÅLLANDEN ENLIGT 24a § LSS

Uppföljning av de missförhållanden som anmäls under år 2007

LÄNSSTYRELSEN I VÄRMLANDS LÄN

RAPPORT NR 2008:20

Rapporten är sammanställd av Christina Berndtsson,
Länsstyrelsen i Värmlands län 2008
Diarienummer: 701-1978-2008
Publikationsnummer: 2008:20
ISSN: 0284-6845

Länsstyrelsen i Värmlands län, 651 86 Karlstad,
054-19 70 00, lanstyrelsen@s.lst.se, www.s.lst.se

Förord

Den 1 juli 2005 infördes i Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) bestämmelsen *Anmälan om missförhållanden*, enligt 24a §. Bestämmelsen överensstämmer med vad som finns i 14 kap. 2 § socialtjänstlagen (SoL) *Anmälan av missförhållanden inom omsorger om äldre och funktionshindrade, Lex Sarah*.

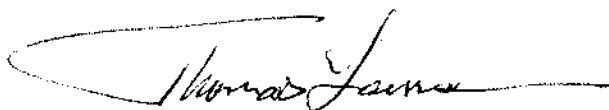
Nya föreskrifter och allmänna råd träder i kraft den 10 juli 2008 för 24a § LSS (SOSFS 2008:11) och en reviderad upplaga när det gäller 14 kap. 2 § i SoL (SOSFS 2008:10). Dessutom kommer Socialstyrelsen under hösten 2008 att publicera en gemensam handbok för de båda bestämmelserna som ska vara ett stöd för personal i kommuner och yrkesmässigt bedrivna enskilda verksamheter. I handboken används *Lex Sarah* som benämning på bestämmelserna i både 14 kap. 2 § SoL och 24a § LSS.

Skillnaden mellan bestämmelserna är när det gäller att anmäla ett allvarligt missförhållande enligt 24a § LSS så har man möjlighet att göra det anonymt.

I samband med att det utkommer nya föreskrifter och allmänna råd upphävs Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om anmälan av personskada i verksamhet enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (SOSFS 1996:17).

Länsstyrelsen har för andra året i rad följt upp hur bestämmelser i 24a § LSS tillämpas i länets kommuner och enskilt yrkesmässigt bedrivna verksamheter. En kartläggning har genomförts genom en enkät som skickats till samtliga kommuner, enskilda verksamheter och Landstingets Råd och stöd.

Resultatet i denna rapport har sammanställts av socialkonsulent Christina Berndtsson.

Thomas Larsson
Socialdirektör

Innehåll

Förord	1
Länsstyrelsens sammanfattning och bedömning	3
Lagreglering och nya föreskrifter	5
Anmälan om missförhållanden enligt 24a § LSS	5
Vilka händelser skall anmälas?	5
Vem har ansvar att anmäla?	6
Till vem ska anmälan göras?	6
Yrkesmässig bedriven enskild verksamhet	6
Landstingets Råd och stöd	6
Nya föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2008:11) och handbok	7
Resultat av kartläggning av antalet anmälningar	8
Antal anmälningar 2005 -2007	8
Vem gjorde anmälan och i vilken verksamhet skedde missförhållandet	8
Typ av missförhållanden	9
Åtgärder som vidtagits med anledning av anmälan	9
Skriftliga rutiner	10
Skriftliga rutiner i enskilda verksamheter och Landstingets Råd och stöd	11
Tveksamheter att anmäla enl. 24a § LSS	11

Länsstyrelsens sammanfattning och bedömning

En enkät skickades januari 2008 till länets kommuner, enskilda verksamheter samt Landstingets Råd och stöd för en uppföljning av bestämmelsen 24 a § LSS. Samtliga har besvarat enkäten. Uppföljningen omfattar 16 kommuner och 17 nämnder. I samband med att nya föreskrifter och allmänna råd tas fram när det gäller 24a § LSS och anmälan om personskada (SOSFS 1996:17) upphävs, har ingen uppföljning av bestämmelsen personskada genomförts.

Av kommunernas redovisning framgår att 14 anmälningar om missförhållanden enl. 24a § LSS gjordes under 2007 i sex kommuner. Landstingets Råd och stöd gjorde en anmälan om missförhållanden. I de flesta fall var det personal som gjorde anmälan och övervägande typen av missförhållanden var brister i omsorgen. Insatserna det gällde var insatserna personlig assistent och bostad med särskild service för vuxna. I de flesta fall har kommunerna vidtagit åtgärder så skyndsamt som möjligt och åtgärder som vidtagits med anledning av anmälningarna var förändrade arbetsrutiner, avskedande och avstängning av personal, utbildning/informationsinsatser samt handledning. De inrapporterade anmälningarna gäller sex kvinnor och åtta män. Det har inte gjorts några anmälningar om missförhållanden i enskilt bedrivna verksamheter. Under 2006 gjordes det nio anmälningar i sex kommuner.

13 nämnder har upprättat skriftliga rutiner gällande bestämmelsen och i två nämnder pågår det ett arbete med att upprätta skriftliga rutiner. Två nämnder har inte upprättat rutiner och en av dessa nämnder hänvisar till bestämmelsen Lex Sarah i SoL. Av redovisningen från de enskilda verksamheterna i länet framgår att det finns information och rutiner men att det finns vissa brister i det inlämnade materialet.

Länsstyrelsen bedömer att avsaknaden av eller brister i utformningen av skriftliga rutiner av bestämmelsen innebär att efterlevnaden av lagstiftningen försvåras liksom förutsättningarna för kommuners och enskilda verksamheters egen uppföljning av kvalitet och säkerhet. Det kan i sin tur innebära att enskilda personer som får insatser enligt LSS, utsätts för onödiga risker eller andra situationer som är till men för dem. En rutin, alternativ riktlinje, skall vara till stöd för personal och andra som på olika sätt kommer i kontakt med omsorgstagare i de olika verksamheterna. Genom rutinen skall det framgå syftet med den aktuella bestämmelsen, vilka situationer och händelser som avses, hur anmälan ska gå till, vart den ska skickas samt hur handläggningen av anmälan sker i organisationen.

Länsstyrelsen ser även anmälningsskyldigheten enligt 24a § LSS som ett sätt för kommuner, enskilda verksamheter och Landstingets Råd och stöd att kvalitetssäkra verksamheterna. Detta genom att händelser där funktionshindrade personer far illa registreras, dokumenteras och åtgärdas samt att en planering sker för hur liknande händelser ska förebyggas. Kunskap om anmälningsplikten enligt gällande bestämmelse är ett verktyg för att höja kvaliteten i verksamheten.

Anmälningssplikten utgör också en viktig del i kommunernas och enskilda verksamheters kvalitetssäkringssystem.

Det finns bestämmelser om kvalitet i både SoL (3 kap. 3 §) och LSS (6 §). Där anges att insatser inom socialtjänsten ska vara av god kvalitet respektive att verksamheten enligt LSS ska vara av god kvalitet. I båda lagarna anges att kvaliteten i verksamheten systematiskt och fortlöpande ska utvecklas och säkras. Arbetar kommuner och enskilda verksamheter systematiskt med sitt kvalitetssystem så undviks allvarliga missförhållanden.

Kravet på god kvalitet gäller både i kommunal och i enskild verksamhet. Det gäller för såväl handläggning av ärenden som genomförande av insatser.

Lagreglering och nya föreskrifter

Den 1 juli 2005 infördes i Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) bestämmelsen *Anmälan om allvarliga missförhållanden* enligt 24 a § LSS. Bestämmelsen överensstämmer med vad som redan finns i 14 kap. 2 § socialtjänstlagen (SoL) om anmälan om missförhållanden inom äldre- och handikappomsorg, Lex Sarah. Regeringen har gjort bedömningen att det inte finns någon skillnad när det gäller behovet av skydd mot övergrepp och andra missförhållanden mellan personer som har insatser i verksamheter 9 § p. 2 – 10 LSS, i förhållande till äldre- och funktionshindrade personer som har insatser enligt SoL, respektive personer som ges vård inom hälso- och sjukvården.

Socialstyrelsen har i samband med att den nya bestämmelsen trädde i kraft gett ut ett Meddelandeblad, maj 2005. Nya föreskrifter och allmänna råd träder i kraft den 10 juli 2008 för 24 a § LSS och reviderade föreskrifter och allmänna råd när det gäller 14 kap. 2 § SoL. Dessutom kommer Socialstyrelsen under hösten 2008 att publicera en gemensam handbok för de båda bestämmelserna.

Anmälan om missförhållanden enligt 24a § LSS

Var och en som fullgör en uppgift enligt lagen skall vaka över att de personer som får insatser enligt lagen får gott stöd och god service och lever under trygga förhållanden. Den som uppmärksammar eller får kännedom om ett allvarligt missförhållande som rör enskild som får insats enligt denna lag ska genast anmäla detta till den eller de nämnder som avses i 22 § i LSS. Om inte missförhållandet avhjälpas utan dröjsmål, skall nämnden anmäla förhållandet till tillsynsmyndigheten. Anmälningsskyldigheten gäller också den som handlägger ärenden enligt denna lag eller lagen (1993:389) om assistansersättning.

Första stycket gäller även inom motsvarande yrkesmässigt driven enskild verksamhet. Anmälan skall göras till den som är ansvarig för verksamheten. Den ansvarige är skyldig att utan dröjsmål avhjälpa missförhållandet eller anmäla detta till tillsynsmyndigheten.

Prop. 2004/05:39

Bestämmelsen innebär att var och en som fullgör uppgifter enligt LSS skall vaka över att de personer som får insatser enligt lagen får gott stöd och god service och lever under trygga förhållanden. Den som uppmärksammar eller får kännedom om ett allvarligt missförhållande som rör enskild som får LSS-insats skall genast anmäla detta till aktuell nämnd i kommun eller landsting. Om inte missförhållandet avhjälpas utan dröjsmål, skall nämnden anmäla förhållandet till tillsynsmyndigheten.

Vilka händelser skall anmälas?

Övergrepp

- Fysiska (t.ex. slag och hårda tag)
- Psykiska (t.ex. hot, bestraffningar, trakasserier och kränkningar)
- Ekonomiska (t.ex. stöld av pengar, ägodelar, utpressning och förskingring)
- Sexuella

Brister i omsorgen

- Personlig hygien, tand- och munhygien, mathållning, tillsyn

Brister i bemötande och bristande respekt för den enskilde

- Självbestämmande, integritet, trygghet och värdighet

Vem har ansvar att anmäla?

Var och en med uppgifter/uppdrag enligt LSS inom samtliga särskilda insatser 9 § 1-10 p LSS, uppdragstagare, praktikant eller motsvarande, under utbildning eller deltagare i arbetsmarknadspolitiska åtgärder, LSS-handläggare inom kommuner och Landstingets Råd och Stöd.

Till vem ska anmälan göras?

Anmälan skall göras till chef eller till nämnd/huvudman för verksamheten. Om det drar ut på tiden innan ett allvarligt missförhållande åtgärdas skall nämnden eller motsvarande anmäla förhållandet till Länsstyrelsen. Något lagligt hinder för en enskild person att göra en anmälan direkt till Länsstyrelsen om missförhållanden i verksamheten finns inte.

Anmälningsskyldigheten har inte förenats med någon bestämmelse om sanktion för den som inte fullgör sin anmälningsplikt. Anledningen till detta är att syftet med bestämmelsen i första hand är att komma till rätta med missförhållanden och att en anmälningsskyldighet skall vara ett stöd för personal och andra verksamma att göra anmälan utan rädsla för repressalier.

Syftet med anmälningsskyldigheten är främst att brister i särskilt stöd och service bättre kan följas upp och förebyggas.

Yrkesmässig bedriven enskild verksamhet

Anmälningsskyldigheten gäller även inom motsvarande yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet. Anmälan skall göras till den som är ansvarig för verksamheten. Den ansvarige är skyldig att utan dröjsmål avhjälpa missförhållandet eller anmäla detta till tillsynsmyndigheten. Det ska finnas skriftliga rutiner för hur allvarliga missförhållanden ska hanteras och verksamheten ska informera om innebörden av anmälningsskyldigheten till verksamma inom området. Verksamheten ska informera den nämnd som har beslutat om insatsen för den enskilde som berörs av en anmälan om ett missförhållande har tagits emot som när utredningen med anledning av en anmälan har avslutats.

Landstingets Råd och stöd

Anmälningsskyldigheten om missförhållanden gäller även Landstingets Råd och stöd, som görs till enhetschef för Patient och medborgarservice. Enhetschefen tar emot alla anmälningar, både de som gäller landstingets som kommunernas verksamheter. Enhetschefen vidarebefordrar anmälningarna till aktuell nämnd i landstinget eller kommunen.

Nya föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2008:11) och handbok

Nya föreskrifter och allmänna råd träder i kraft den 10 juli 2008 för 24 a § LSS (SOSFS 2008:11) och en reviderad upplaga när det gäller 14 kap. 2 § i SoL (SOSFS 2008:10) har tagits fram. Dessutom kommer Socialstyrelsen under hösten 2008 att publicera en gemensam handbok för de båda bestämmelserna som ska vara ett stöd för politiker, personal i kommunala verksamheter, enskilda verksamheter, entreprenader och Landstingens Råd och stöd. I handboken används *Lex Sarah* som benämning på bestämmelserna i både 14 kap. 2 § SoL och 24 a § LSS.

I samband med att det utkommer nya föreskrifter och allmänna råd upphävs Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om anmälan av personskada i verksamhet enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (SOSFS 1996:17) och upphör därmed att gälla.

Syftet med framtagande av föreskrifter och allmänna råd och handbok är att ge förutsättningar för en mer enhetlig tillämpning av bestämmelserna om anmälningskyldighet och att vara en vägledning för kommuner, landsting och enskilda verksamheter samt de personer som berörs av anmälningskyldigheten enligt SoL och LSS. Det ska även tjäna som stöd till Länsstyrelserna i deras arbete med frågor som rör anmälningskyldigheten.

Resultat av kartläggning av antalet anmälningar

Resultatet redovisar antal anmälningar som inkommit till kommunerna under 2007, vem som gjorde anmälan, i vilket verksamhet, typ av missförhållande samt åtgärder som vidtagits med anledning av anmälan. Resultatet visar också förekomsten av skriftliga rutiner och om det finns tveksamheter att anmäla ett missförhållande. En jämförelse görs med motsvarande uppföljningar under åren 2005 och 2006. Inga anmälningar har gjorts i enskilt bedrivna verksamheter.

Antal anmälningar 2005 -2007

År	Kommun	Antal anmälningar	Antal personer som omfattas av anmälan	Antal män	Antal kvinnor
2005	-	-	-	-	-
2006	Filipstad	1	1	-	1
	Forshaga	1	1	-	1
	Hammarö	1	1	-	1
	Karlstad ASP	1	1	-	1
	Karlstad VoF	1	1	-	1
	Torsby	3	3	1	2
	Årjäng	1	1	1	-
2007	Filipstad	1	1	1	-
	Hammarö	1	1	1	-
	Karlstad VoF	7	8	4	4
	Storfors	1	1	1	-
	Säffle	2	1	-	1
	Torsby	1	1	1	-
	Landstingets Råd och stöd	1	1	-	1

Anm. I Karlstads kommun är det två nämnder

Kommentar

Antal anmälningar som gjordes under år 2007 uppgick till 14 och vid motsvarande uppföljning under år 2006 var det nio anmälningar. Vid årets uppföljning var det sex kvinnor och åtta män som omfattades av anmälningarna och vid motsvarande uppföljning för 2006 var det sju kvinnor och två män.

Vem gjorde anmälan och i vilken verksamhet skedde missförhållandet

Personal/annan uppdragstagare	12
Praktikant	
Annan/anhörig	2

Kommentar

Redovisningen visar att det i huvudsak var personal i verksamheten som gjorde anmälan om missförhållanden och de verksamheter som anmälningarna avsåg var insatserna personlig assistent (7) och bostad med särskild service för vuxna (5). Endast en anmälan rörde verksamheten daglig verksamhet. Landstingets Råd och stöd gjorde en anmälan till Kommunstyrelsen i en kommun och verksamheten var bostad med särskild service för vuxna.

Typ av missförhållanden

Observera att en anmälan kan gälla flera typer av missförhållanden

	2006	2007
Brister i bemötande	4	3
Övergrepp	2	3
Brister i omsorgen	4	9

Kommentar

Brister i omsorgen var i form av personlig hygien, tand- och munhygien, mathållning, tillsyn och fasthållning av brukare. Brister i bemötande avsåg bemötande som avviker från grundläggande krav på respekt för självbestämmande, integritet, trygghet och värdighet. Övergrepp avsåg fysiska och psykiska övergrepp samt stöld.

Åtgärder som vidtagits med anledning av anmälan

Observera att det kan vidtas flera åtgärder vid en anmälan

Åtgärder	2006	2007
Varning		
Omplacering	2	
Avstängning	3	2
Avskedande	1	3
Polisanmälan	2	
Ändrade arbetsrutiner	2	7
Utbildning/information	2	2
Handledning	1	1
Ändrade arbetsschema		
Ändrade delegationsbeslut		
Utökning av antalet arbetsledare/chefer		
Utökning av övrig personal		
Annat		Se kommentar

Kommentar

De mest förekommande åtgärder som vidtagits man anledning av anmälan var ändrade arbetsrutiner. Det var också vanligt med avstängning och avskedande av personal.

Av redovisningen under rubriken *annat* redovisade kommunerna möte med anhöriga, god man eller att brukaren själv konfronterade personalen efter stöldtillfället.

Skriftliga rutiner

Kommun	2007	2008
Arvika	Ja	Ja
Eda	Nej	Ja
Filipstad	Ja	Ja
Forshaga	Nej	Nej
Grums	Ja	Ja
Hagfors	Ja	Ja
Hammarö	Ja	Ja
Karlstad ASP	Ja	Ja
Karlstad VOF	Ja	Ja
Kil	Ja	Ja
Kristinehamn	Nej	Nej
Munkfors	Nej	Ja
Storfors	Ja	Ja
Sunne	Nej	Nej
Säffle	Nej	Nej
Torsby	Nej	Ja
Årjäng	Ja	Ja

Anm. I Karlstads kommun finns det två nämnder.

Kommentar

13 kommuner har skriftliga rutiner för handläggning av anmälningar av allvarliga missförhållanden. Motsvarande uppföljning för år 2006 var det 10 kommuner som hade upprättat rutiner för hanteringen av bestämmelsen.

I kommunerna Forshaga och Sunne pågår framtagande av rutiner för bestämmelsen. Kristinehamn och Säffle kommuner har inga utarbetade riktlinjer för bestämmelsen.

I en skrivelse från Kristinehamns kommun 2003 står att om det finns grundad anledning att misstänka att verksamheterna i LSS inte håller god kvalitet eller att allvarliga missförhållanden föreligger, så är det inget hinder att använda de definitioner och rutiner som finns enligt 14 kap. 2 § SoL, Lex Sarah. Säffle anger i sitt svar att det är svårt att göra gränsdragningar mellan 24 a § LSS och personskada enl. 1996:17. Det har därför inte utarbetats några riktlinjer eller rutiner när det gäller 24 a § LSS.

Länsstyrelsen framhåller vikten av att upprätta skriftliga rutiner som underlättar fullgörandet av anmälningsplikten. Det är viktigt att rutiner och instruktioner finns tillgängliga på aktuella enheter och att de är kända av personalen i verksamheten och att det återkommande förs en dialog för att påminna om anmälningsplikten.

Skriftliga rutiner i enskilda verksamheter och Landstingets Råd och stöd

Briggen, Hammarö	2007	2008
Legotjänst Sunne	Nej	Nej
Hammarö Snickeri och service	Ja	Ja
Odlargränd, Kil	Ja	Ja
Tutemo, Hagfors	Ja	Ja
Landstinget, Råd och stöd	Ja	Ja

Kommentar

Legotjänst i Sunne har ännu inte tagit fram några skriftliga rutiner. De övriga enskilda verksamheterna visar att de inte har upprättat tillräckligt med information, instruktioner och blanketter för att använda sig av vid händelse om gällande bestämmelse. Länsstyrelsen framhåller vikten av att upprätta skriftliga rutiner som underlättar fullgörandet av anmälningsplikten. Det är viktigt att rutiner och instruktioner finns tillgängliga på aktuella enheter och att de är kända av personalen i verksamheten och att det återkommande förs en dialog för att påminna om anmälningsplikten.

Tveksamheter att anmäla enl. 24a § LSS

På frågan om det uppstod tveksamheter hur händelsen skulle behandlas som en anmälan om missförhållanden enligt 24a § LSS svarade de kommuner som haft anmälningar att det inte uppstod några tveksamheter att anmäla. Vid föregående års uppföljning framkom av svaren hos några kommuner och enskilda verksamheter att det råder vissa tveksamheter att utforma riktlinjer/rutiner för bestämmelserna i LSS och SoL. Det råder också tveksamhet när det gäller definitionen *allvarliga misshållanden*. Hälften av samtliga uppgiftslämnare efterfrågar information och utbildning inom området.

Länsstyrelsen anser att ansvariga inom socialtjänsten måste fortsätta att informera och diskutera med anställda, uppdragsgivare, praktikanter eller motsvarande, utifrån etiska frågor och kvalitetsaspekter enligt gällande bestämmelser och avsikter i LSS och SoL.

Länsstyrelsen
Värmland

Länsstyrelsen i Värmlands län
Våxnäsgatan 5, 651 86 Karlstad
054-19 70 00
www.s.lst.se